

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Saksbehandler   **Gøril B. Lyngstad**
Vår dato   **01.04.16**
Vår referanse   2015/476-1
Deres dato   21.12.16
Deres referanse   13/4160-

Hørings svar – forskrifter om rammeplan for femårige grunnskolelærerutdanninger

Foreldreutvalget for grunnopplæringen avgir med dette høring på forslag til
- Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for 1. -7. trinn og
- Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn.

Tilbakemeldingene som gjelder begge rammeplanene omtales under del 1 nedenfor. I del 2 kommenteres det som kun gjelder grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn, og i del 3 det som kun gjelder grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn.

1. Kommentarer som gjelder for begge grunnskolelærerutdanningene

1.1. § 1 Virkeområde og formål

Foreldreutvalget ser det som positivt at samiske forhold nevnes spesielt, men mener avsnittet bør flyttes til § 2 Læringsutbytte. Det er viktig at grunnskolelærere i Norge har god nok kompetanse om urfolk generelt og samer og samiske forhold spesielt. Det lærere ikke kan, vil de heller ikke lære bort. En rettssosiologisk studie fra 2011 viste blant annet at elever hadde liten kunnskap om samene, og at de hadde liten forståelse for hvorfor samene ville holde på sin kultur (Lile, 2011)¹. Den samme studien viste også at lærerne hadde svært lite kompetanse om samene, blant annet visste bare 10 prosent hvor lenge fornorskingspolitikken varte, og dermed også hvilken betydning det har hatt for samene i Norge. Foreldreutvalget er av den oppfatning at det lærerstudentene skal kunne, bør være samlet under § 2 Læringsutbytte.

Generelt savner vi fokus på *relasjonskompetanse* i rammeplanene. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning

---

¹ Lile, H.: *FNs barnekonvensjon artikkel 29 (1) om formålet med opplæring: En rettssosiologisk studie om hva barn lærer om det samiske folk*, avhandling for graden ph.d., Norsk senter for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo, (2011)

gjorde et systematisk review på oppdrag av Kunnskapsdepartementet i 2008². Her er kort oppsummert hva de fant:

At det i perioden 1998-2007 er publisert 70 undersøkelser om sammenhengen mellom manifeste lærerkompetanser og elevenes læring. (1) Læreren skal besitte kompetansen å inngå i en sosial relasjon til den enkelte elev (2) Læreren skal i relasjon til hele klassen (alle elever) besitte kompetansen å lede klassens undervisningsarbeid gjennom å være en synlig leder som over tid oppøver elevene til selv å formulere regler og følge dem. Begge disse kompetansene er av betydning for å utvikle overordnede mål som dreier seg om elevenes motivering og autonomi, og spiller en sentral rolle for å fremme den faglige læringen. (3) Læreren skal besitte didaktisk kompetanse i relasjon til undervisningsinnholdet generelt sett og i det enkelte undervisningsfag. (Nordenbo m.fl., 2008:7)

Videre skriver de at funnene må få konsekvenser for dagens undervisningspraksis, for policy og for forskning. Om policy skriver de:

Politikere og ansatte i forvaltningen kan bruke de tre kompetansene som grunnlag for å evaluere hensiktsmessigheten av eksisterende lærerutdanning, og som rettesnor for framtidig lærerutdanning. (Nordenbo m.fl., 2008:7-8)

Rammeplanene bærer lite preg av Nordenbo m. fl. sin tredeling av lærerkompetansen.

Også Eriksen og Lyng understreker viktigheten av relasjonsarbeid og klassetilhørighet i sin rapport om skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø, NOVA 14/15³. Rapporten viser til strategier som fungerer i forhold til å forebygge mobbing. De tre hovedstrategiene det vises til i rapporten bør i større grad bakes inn som del av § 2 og § 3 i begge rammeplanene. Strategiene handler i hovedsak om atferdsregulering (klasseledelse og inspeksjon), relasjonsarbeid (bl.a. relasjonen lærer-elev og skole-hjem), og sosiale aktiviteter for å bygge klassetilhørighet (mangfold av tiltak). (Eriksen og Lyng, 2015)

I sin presentasjon av rapporten Nova 14/15 5. februar, sier Lyng at det er liten bruk av sosiologisk forskning i skolen. Sosiologi handler nettopp om hvordan vi mennesker sosialiseres inn i et samfunn og hvordan samfunnet påvirker oss. Det handler om relasjonene mellom mennesker som individ, som del av en gruppe og som del av et større samfunn. Dette er det viktig at framtidens lærere kan mye om. I opplæringslovens formålsparagraf står det at elevene skal lære å mestre livet sitt og bli deltakere i et arbeidende fellesskap: "Elevene og lærlingene skal utvikle kunnskap, dugleik og

---

² Nordenbo, S. E., Larsen, M. S., Tiftikçi, N., Wendt, R. E. & Østergaard, S.: *Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole – Et systematisk review utført for Kunnskapsdepartementet*, Oslo, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag og Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, (2008) Oversettelse til norsk ved K. Sivesind, ILS, Universitetet i Oslo

³ Eriksen, I. M., Lyng, S. T.: *Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø - Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Rapport 14/2015, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2015

holdninger for å kunne mestre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet.” Det er lite synlig i rammeplanene hvordan grunnskolelærerstudentene skal erverve seg denne kunnskapen. Foreldreutvalget ønsker at disse kompetansene skal være tydeligere definert under § 2 Læringsutbytte.

1.2. § 2 Læringsutbytte

Flere av punktene er svært omfattende, og Foreldreutvalget ville sett det som en fordel om de ble delt opp i flere punkt for å tydeliggjøre fokus. Nedenfor følger noen forslag til dette, samt øvrige kommentarer.

1.2.1. Kunnskap

Fjerde strekpunkt: Foreslås delt i to. Foreldreutvalget foreslår å skille ut området som gjelder kunnskap om klasseledelse, ledelse og vurdering av elevers læringsprosesser som eget punkt.

Sjette strekpunkt: Det er positivt at man her har fått inn ”kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn”. Kunnskapsmålet foreslås delt i tre, slik at kunnskap om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv blir eget punkt, og kunnskap om hvordan skolen kan samarbeide med foresatte og eksterne instanser får et eget punkt. Kunnskap om hvordan skolen kan samarbeide med foresatte og andre gjelder i alle sammenhenger, selv om det blir spesielt viktig når barn er utsatt for vold eller overgrep.

Forslag til nye punkt innenfor følgende områder:

- 1) kunnskapsbeskrivelser knyttet til urfolk og samer, samt kunnskap om skolens og lærerens rolle i forhold til urfolks identitet
- 2) kunnskap om ulike former for krenkelser, mobbing og utestengelser, herunder kunnskap om hvordan man kan forebygge, avdekke, håndtere og følge opp dette, jfr. strategiene i NOVA 14/15.
- 3) kunnskap om elever med høyt læringspotensial og kjennetegn på elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av opplæringen, samt kunnskap om relevante tiltak som kan realiseres innenfor ordinære undervisningsrammer
- 4) kunnskap om hvorfor elevmedvirkning er viktig
- 5) kunnskap om hjem-skole-samarbeid, forskning på hvorfor dette er viktig, og kunnskap om hvordan man kan møte mennesker med ulik bakgrunn
- 6) kunnskap om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv

Elever har rett til å bli hørt i alle saker som angår dem, det slås fast i FNs barnekonvensjon, opplæringsloven, prinsippene for opplæringen og læreplanens generelle del. Det er viktig at alle som skal undervise i skolen kjenner til hvorfor dette er grunnleggende viktig.

Forskning viser at når foreldre er engasjert i elevenes læring gjør elevene det bedre på skolen, både faglig og sosialt. For at flere foreldre skal bli engasjert i opplæringen er det viktig at lærerne er profesjonelle i sitt møte med foreldrene. Foreldre er ulike, og noen kan det være utfordrende å møte. Foreldresamarbeidet er i rammeplanen ikke godt nok ivaretatt med tanke på hvor viktig det er for elevenes læring, samt i forhold til ordlyden i første setning i opplæringslovens § 1 ”Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, ...”.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 9360 Grønland, 0135 Oslo | Besøksadresse: Schweigaards gate 15 B, 0191 Oslo
Telefon: 22 05 90 70 | Faks: 22 05 90 71 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

1.2.2. Ferdigheter

I andre strekpunkt nevnes "estetiske læringsprosesser". Dersom det i dette ligger at kandidaten bruker estetikk og kunst som virkemidler til læring hos eleven, støttes dette av Foreldreutvalget. Formuleringen er ikke umiddelbart entydig og kan med fordel endres.

Strekpunkt tre: Foreldreutvalget foreslår å skille ut "bruke varierte undervisningsmetoder og læremidler" som eget punkt. Kandidatene må kunne bruke et bredt spekter av metoder, som også inkluderer praktiske oppgaver, se også 1.4. Med varierte undervisningsmetoder og læremidler hører også varierte læringsarenaer. Foreldreutvalget ser gjerne at større deler av undervisningen kan foregå ute i nærmiljøet, slik at elevene kan bevege seg mer samtidig med at de utforsker og lærer. Forskning viser at barn og unge lærer mer når de er fysisk aktive.

Strekpunkt fire handler om kandidatens digitale ferdigheter. Her ønsker Foreldreutvalget at det presiseres at kandidaten må kunne veilede barn i forhold til trygg bruk av digitale medier og hvordan de kan håndtere saker som berører digitale krenkelser og mobbing.

Strekpunkt åtte: Her må det også nevnes omsorgssvikt.

Forslag til nye punkter innenfor følgende områder:

- 1) ferdigheter i å kunne forebygge krenkelser, utestengelse og mobbing (jfr. Eriksen og Lyng, 2015), avdekke slike, raskt iverksette nødvendige tiltak samt følge opp disse
- 2) ferdigheter til å kjenne igjen elever som ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, herunder elever med høyt læringspotensial (jfr. Jøsendalutvalget)⁴, elever med ekstra behov for støtte faglig, sosialt eller emosjonelt, samt ferdigheter til å sette i verk treffende tiltak og til å følge opp læringsprosessen videre
- 3) ferdigheter i å legge til rette for reell elevmedvirkning og foreldremedvirkning
- 4) ferdigheter til å etablere gode relasjoner til foreldre, uavhengig av bakgrunn og livssituasjon, samt trygghet til å tørre å konfrontere foreldre når det er behov for det
- 5) ferdigheter til å koble det sosiale og det faglige, hvilke didaktiske grep man bruker for å styrke alle elevers erfaringer av mestring

Mer spesialpedagogisk kompetanse i alle klasserom kan gjøre at elevene får bedre tilrettelegging i basisfag og derigjennom bedre resultater i grunnleggende ferdigheter. Læring i skolen er knyttet til fag, og spesialpedagogiske tiltak må ikke løsrives fra faget det handler om.

Elevmedvirkning er læringsfremmende og bidrar til økt trivsel, tilhørighet og god helse, men for å lykkes med dette må kandidaten rustes til å kunne håndtere dette i praksis. Kandidatene må lære hvordan de på enkle måter kan gjennomføre dette i hverdagen som lærer. "Det er bedre å være på skolen når de voksne lurer på hvordan vi har det, og morsommere når vi får være med å bestemme" (gutt 11 år, fra heftet Elevmedvirkning⁵).

---

⁴ www.Josendalutvalget.no

⁵ [Elevmedvirkning: Å bli inkludert, verdsatt og hørt](#). Hefte utarbeidet av i samarbeid mellom Barneombudet, Elevorganisasjonen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Redd Barna, UngOrg, UNICEF og Voksne for barn. (2015)

Det gjelder også å myndiggjøre foreldre i deres rolle overfor barnet, slik at skole og hjem sammen kan arbeide for felles mål og sammen finne passende tiltak. Dette er særlig viktig når eleven har spesielle behov.

1.2.3. Generell kompetanse

Flere av strekpunktene her foreslås flyttet til Kunnskap og til Ferdigheter. Begrunnelsen for forslag om flytting er at disse områdene berører eleven og heimen, mens de øvrige i større grad handler om læreren i et profesjonsfelleskap:

Andre strekpunkt foreslås flyttet både til læringsutbyttebeskrivelser for *kunnskap* og for *ferdigheter*.

Tredje strekpunkt: Det som handler om elever og foreldre foreslås flyttet både til læringsutbyttebeskrivelser for *kunnskap* og for *ferdigheter*, jfr. forslagene over i 1.2.1 og 1.2.2.

Femte strekpunkt: Her foreslår Foreldreutvalget at det tydeliggjøres en forventning til kandidatens forståelse av sin rolle i utdanningssystemet, og forståelse av hva som ligger i det samfunnsmandatet som skolene har fått gjennom opplæringslov og forskrift.

Som nevnt over er det for lite fokus på koblingen mellom læring og hvordan et godt inkluderende læringsmiljø manifesteres i klassen, på trinnet og på skolen. Elevene skal kjenne at de er på rett plass i det de trår over dørterskelen, at de er ønsket og sett (jfr NOU 2015:2)⁶. Lærerne trenger både kunnskap, ferdighet og erfaring på dette området.

1.3. § 3 Innhold og struktur

1.3.1. Struktur

I høringsnotatene for begge rammeplanene er det foreslått å legge inn en modul tilsvarende 15 studiepoeng med kunnskap om religion, livssyn og etikk, og at dette skal utgjøre en del av elevkunnskapsdelen i profesjonsfaget. Dette ser ikke Foreldreutvalget behov for da dette kan utgjøre en del av den faglige fordypningen som studentene selv kan velge. Som nevnt i innledningen foreslår Foreldreutvalget at det legges inn mer kunnskap fra sosiologisk forskning for å ruste kandidatene i å være lærer i et mangfoldig og flerkulturelt Norge. Sosiologi er vårt bredeste samfunnsvitenskapelige fagområde og berører det å være menneske i samfunnet, sett fra ulike perspektiv som religion, kjønn, familie, nærmiljø, arbeid, skole med mer.

Foreldreutvalget ser behov for at alle lærere har noe spesialpedagogisk kompetanse. For tidlig å kunne kjenne igjen tegn på at elever trenger ekstra hjelp, er det helt avgjørende at læreren faktisk kan noe om dette selv. Det er relativt få spesialpedagoger på skolene, og de få som er der, kommer ikke alle elevene til gode. Alle lærere bør få

---

⁶ Kunnskapsdepartementet (2015): *Å høre til — Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. (NOU 2015:2), Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning

innføring i spesialpedagogikk slik at de i egen undervisning *tidlig* kan kjenne igjen tegn på elever som kan ha spesielle utfordringer, og slik at de i større grad kan tilpasse opplæringen innenfor klassens rammer i sitt fag.

Det er fortsatt slik i skolen at mange av de elevene som har fått dokumentert behov for spesialundervisning, og som gjerne har ekstra behov for trygghet og tilhørighet, ofte opplever å bli segregert fra klassen. Dette er problematisk. Segregering kan være et godt tiltak i enkelte tilfeller, men for mange oppleves det faglig stigmatiserende og sosialt ekskluderende.

Det er uenighet i fagmiljøet om spesialundervisning også skal kunne omfatte elever med høyt læringspotensial som har behov for ekstra utfordringer og dermed ekstra tilrettelegging. Vi skal ikke trekke den diskusjonen inn her, men vil understreke at det er behov for mer kompetanse på området evnerike barn/elever med høyt læringspotensial på alle nivå i utdanningssektoren, og det må derfor også trekkes inn i grunnskolelærerutdanningen.

1.3.2. Praksis

Foreldreutvalget mener det må legges inn krav om at studentene gjennom sin praksis også må få erfaring med foreldremøte, utviklingssamtale og andre former for møte mellom skole, foreldre og elever. Manglende erfaring og vektlegging av dette er en del av forklaringen på at samarbeidet med heimen ofte blir ren informasjon fra skolen til foreldrene og ikke dialog.

Foreldreutvalget mener også at det bør åpnes for at inntil 5 dager av praksisen kan knyttes til PPT eller BUP for å lære å kjenne igjen elever med særskilte behov.

1.4. § 4 Programplan og nasjonale retningslinjer

Lærere som underviser i skolen har ofte mye erfaring med tradisjonell tavleundervisning, både fra tiden som elev i grunnopplæringen og fra studietiden. For at kandidatene skal bli gode lærere som har erfaring også med andre metoder, trenger de å oppleve andre undervisningsmetoder gjennom lærerutdanningen. De må oppleve de samme øvelsene som de selv skal gjennomføre i praksis, slik at de vet hva de i neste runde utsetter elevene for. De nasjonale retningslinjene må derfor synliggjøre hvordan tilbydere av grunnskolelærerutdanningene skal *modellere* variert undervisning. Kandidatene må få *erfaring med* et bredt utvalg av metoder slik at de kan bidra til faglig, sosial og emosjonell utvikling hos elevene.

1.5. § 5 Nasjonale eksamener

Foreldreutvalget støtter forslaget om nasjonale, obligatoriske deleksamener, men ønsker at dette ikke bare skal være en mulighet som departementet skal ha, men at det skal bli en del av studiet. Dette kan bidra til å kvalitetssikre framtidens skole.

1.6. § 6 Fritaksbestemmelser

Foreldreutvalget ønsker ikke at fremtidige grunnskolelærere skal kunne gis fritak fra prøve i en av målformene. Grunnskolelærere som skal undervise i basisfag må beherske begge målformene.

2. Kommentarer som gjelder for grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn

Foreldreutvalget støtter forslaget om at fem dager av praksisen knyttet til overgangen fra barnehage og skolen kan legges til barnehage. Dette kan være en god erfaring, både for å få innsyn i hvordan barnehagen arbeider med barna, men også for å legge bedre tilrette for samarbeid mellom barnehage og skole, og sikre gode overganger for barna.

3. Kommentarer som gjelder for grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn

Grunnskolelærere for 5.-10. trinn trenger kunnskap og ferdigheter knyttet til yrkes- og utdanningsvalg. Elevene foretar valg av fremmedspråk i 7. trinn som får betydning for videregående opplæring. Dette må de som underviser på 7. -10. trinn kjenne til.

I forskrift til opplæringsloven er det et eget kapittel knyttet til elevenes rett til yrkes- og utdanningsveiledning. Det er en forventning om at veiledningen skal være en prosess over tid. Kontaktlæreren er den som kjenner eleven best, og bør kunne være delaktig i denne prosessen. Det er derfor viktig at det er både kunnskaps- og ferdighetsmål knyttet til veiledning om yrker og utdanning. Kandidaten må bl.a. ha kunnskap om videregående og vite hvordan man kan bidra til at elevene setter langsiktige og relevante utdanningsmål. Gjennom å hjelpe eleven til å finne mål for framtida, kan læreren hjelpe eleven til å finne motivasjon for læring og eventuelt ekstra utfordringer.

Med vennlig hilsen

Gunn Iren Gulløy Müller
leder av Foreldreutvalget for grunnopplæringen

Gro Hexeberg Dahl
kontorsjef